

VYDRA ŘÍČNÍ – *Lutra lutra* (jše)

VÝSKYT RYSA V JIZERSKÝCH HORÁCH LIBOR DOSTÁL

Mé první setkání s rysem (respektive s jeho stopami) v Jizerských horách, jak dokládá můj deník i fotografie, se odehrálo 17. března 2002 v porostech u Bukové nad Jiřetínem pod Bukovou, konkrétně v oddělení 541. Následující den jsem vyrazil stopy i trus zdokumentovat. Otisk tlapy ve sněhu, již mírně rozpuštěný, byl 7 cm široký, krok měl průměrnou délku 38 centimetrů. Stopu rysa jsme s kolegou sledovali asi 3 kilometry. Šelma ráda využívala stopní dráhu zvěře a jakoby cíleně se vyhýbala sněhovým polím na jižním svahu. Rys detailně prověřil skalní labyrint nad Kladenskou chatou. Znamky po lovu či místo odpočinku jsme zde nenalezli. Stopa vedla dále severním směrem přes údolí Kamenice na Mariánskou horu.

Dne 20. září 2004 jsem v bahně cesty pod Olivetskou horou (odd. 312) objevil další stopu. Neměl jsem fotoaparát ani měřítko, avšak připadala mi spíše menší. Zřejmě se ale jednalo o stejného rysa, jaký byl o dva týdny později 20 minut pozorován lovcem z kazatelny na přítoku do přehrady Černá Nisa (odd. 313).

Na podzim 2005 měl být rys zahlédnut turisty v oblasti Smědavy, také kolegové lesníci mi z této lokality opakovaně hlásili nalezené stopy. Dne 18. listopadu 2005 dva myslivci na vrchu Běňák (odd. 603) nad Smržovkou pozorovali z kazatelny těsně před setměním živého rysa na vzdálenost cca 100 m. Této informaci však nikdo nepřikládal větší význam.

Poslední osobně doložený výskyt rysa mám z 27. února 2006. Na stopu v bývalém lesním oddělení 48 mne upozornil lesník Ivan Kočí z Fojtky. Stopu mi pro jistotu předchozího dne přikryl pytlou, následující noc sněžilo. Otisk jsem zdokumentoval. Stopa byla 8 cm široká, krok na rovině měl průměrnou délku 45 cm. Jednalo se jistě o větší jedince než na Bukové v roce 2002. Rys se v oblasti (včetně Brda) zdržoval po celý týden. V nočních hodinách prý byl dokonce pozorován u Tropovy školky (odd. 318). Jak mi později Ivan Kočí vyprávěl, rys se již předešlého roku (únor 2005) pokusil u přezimovacího objektu pro jelení zvěř ulovit srnu. Na místě se našla i krev, ale útok úspěšný nebyl. Srnčí odskočilo směrem k fojteckým lukám. Navíc Ivan zjistil ve fojteckém revíru ve stejnou dobu další, avšak výrazně menší stopu. Protože to vždy byl seriózní „informátor“, jsem přesvědčen, že v předjaří roku 2005 se v Jizerských horách vyskytovali rysy dva!

Jak vypovídá polubenský revírník Jan Mejsnar, rys se v této oblasti vyskytuje poměrně pravidelně, nejčastěji na Dlouhém kopci, dále v údolí Bílé i Černé Desné, v okolí Souše (odd. 3 až 7) a také v údolí za kořenovskou pilou (odd. 36). Ukázal mi i fotografie rysem strženého kusu, pořízené v odd. 15 nedaleko chaty Darré v únoru 2005 (z období tetřívího toku, přesně ze 4. května 2005; mám i vlastní nálezy stopy rysa v kaluži lesní cesty pod Zeleným vrchem v odd. 688, zřejmě se jednalo o stejné zvíře).

V únoru 2006 hlásil revírník Josef Herman stržený kus srnčí zvěře v Antonínově (odd. 545). Rys srně oddělil hlavu. Z předjaří 2006 existují opakovaná (leč neověřená) hlášení o výskytu této šelmy z oblasti Vysokého, Kořenova a západních Krkonoš. Zatím poslední pozorování zaznamenal 15. ledna 2007, kdy za krávinem v Horním Polubném (odd. 36) rys strhl kus srnčí zvěře a oddělil mu hlavu. Částečně rysem načatý úlovek má zdokumentován.

Postupně se o rysovi množí hlášení přicházející ze všech koutů Jizerských hor (Fojtka, Bílý Potok, Polubný, Smědava, Černá Nisa ad.). Uvedme si alespoň poslední zaznamenaná. Tak 18. března 2013 objevil u krmelce polubenský revírník Jan Mejsnar stopy rysa. Ještě v noci šelma přešla řeku Jizeru, protože byla následující večer zachycena fotopastí u krmelce nad Mýtem na druhé straně údolí Jizery, v honitbě Krkonošského národního parku. Patrně naposled byl živý rys sledován u Sedmitrámové cesty na severním úbočí Smědavské hory. Přesně na 1. máje 2013 v 19 hodin tady na vlastní oči pozorovali tuto šelmu dva lesní dělníci. O čtrnáct dní později, jak hlásil revírník Jaroslav Pokora, se zvíře na stejném místě objevilo znovu. Zdá se, že rys ostrovid se v našich horách usadí natrvalo, pokud se tak již dokonce nestalo.

Malý závěr. Jako nejoblíbenější stanoviště rysa v jižní části Jizerských hor se jeví oblast Fojtky a Polubného. V obou lokalitách jsou přezimovací obůrky, dostatek srnčí zvěře, ve Fojtce navíc touto šelmou velmi oblíbená nepůvodní mufloní zvěř.

LIŠKA OBECNÁ (*Vulpes vulpes*) NA ÚBOČÍ SMRKU (25. 4. 2010, kna)

Vlk obecný (*Canis lupus*) osídluje nejrůznější typy krajiny s dostatkem lesních porostů. V naší oblasti byl, stejně jako v celých Čechách, vyhuben již v 18. století. Avšak toulavý vlk byl uloven v okolí Nové Louky ještě v roce 1810 a na slezské, dnes polské straně hor skolili posledního jizerskohorského vlka údajně až v roce 1842. V současnosti se tedy tyto šelmy v našem zájmovém území nevyskytují, jejich návrat v budoucnosti však není zcela vyloučen, neboť jejich populace prosperuje jen několik desítek kilometrů odtud na sever, na pomezí Polska a Německa.

Rovněž medvěd hnědý (*Ursus arctos*), vyhledávající hornatá a odlehlá území, byl vyhuben již v 18. století. Poslední byl zastřelen roku 1741.

Kočka divoká (*Felis silvestris*) dává při svém způsobu života přednost oblastem s porosty listnatých a smíšených lesů spíše v nižších polohách. O jejím výskytu nemáme ani z minulosti žádné konkrétní údaje, v současnosti v Jizerských horách nežije.

Rys ostrovid (*Lynx lynx*) patří k typickým lesním druhům, dává přednost smíšeným lesům středních a vyšších poloh, nevyhýbá se však ani smrčínám. V Čechách byl vyhuben již v první polovině 19. století, ale i v pozdějších letech byla zaznamenávána přítomnost jednotlivých kusů. Přesné datum vyhubení rysa v naší sledované oblasti není známo. V souvislosti s jeho celkovým šířením v devadesátých letech 20. století se zhruba od přelomu tisíciletí začali jednotlivci objevovat i na území Jizerských hor. Ač bývá rys pozorován prakticky každý rok (nebo jsou aspoň nalézány známky po jeho pobytu), nejedná se zatím o stálou populaci.

Sudokopytníci (*Artiodactyla*)

Sudokopytníci představují většinou velké druhy se štíhlými a dlouhými nohami, opatřenými na třetím a čtvrtém prstu kopytky či kopyty. Většina jich je býložravá, u části se vyvinula zvláštní adaptace na těžko stravitelnou rostlinnou potravu – přežvýkavost. Pro řadu druhů jsou typické rohy či parohy. Vlivem vyhubení velkých šelem a upřednostňováním kopytníků, zejména jelení a srnčí zvěře i divokých prasat, byla značně narušena přirozená rovnováha mezi býložravci a predátory. Výsledkem jsou nepřírodně vysoké stavy býložravců, tzv. spárkaté zvěře, likvidace přirozené i umělé obnovy lesa okusem a značné škody na zemědělských plodinách. V Jizerských horách žijí trvale tři druhy původních sudokopytníků, dva druhy jsou introdukované a další dva byly zastíženy jen ojediněle.

Prase divoké (*Sus scrofa*) je přizpůsobivý druh s nepříliš vyhraněnými nároky na prostředí, nejvíce vyhledává listnaté a smíšené lesy. V 18. sto-

PRASE DIVOKÉ – *Sus scrofa* (ldo)

OVCE MUFLON – *Ovis musimon* (ldo)

letí bylo prase divoké kvůli škodám na polích vyhubeno a zůstal pouze chov v oborách. Po roce 1945 se vrátilo do volné přírody a jeho počty rychle rostly. Těžišťem výskytu v námi sledované oblasti bylo podhůří (Anděra, Hanzal, 1995), ale v souvislosti se zvyšujícími se stavy a pravidelným přikrmováním i ve vyšších polohách se prase divoké stalo běžným druhem v celých horách.

Smec obecný (*Capreolus capreolus*) upřednostňuje členitou krajinu s remízy a lesíky prolínajícími se s otevřenými plochami. Žije však na různých stanovištích od typicky zemědělské krajiny až po zalesněné horské oblasti. V Jizerských horách je velmi hojný zejména v podhůří, do vyšších poloh vystupuje méně početně.

Jelen evropský (*Cervus elaphus*) obsazuje zalesněné oblasti prostoupené pasekami, holinami či jinými volnými plochami. Ve vyšších polohách hor je nejrozšířenějším kopytníkem, v současnosti jsou jeho počty tak vysoké, že to značně ztěžuje obnovu lesa.

Daněk skvrnitý (*Dama dama*) není ve střední Evropě původní druh, pochází z východního Středomoří a v Čechách byl po několik staletí chován výhradně v oborách. Teprve po roce 1945 se dostal do volné přírody, kde vyhledává řídké listnaté nebo smíšené lesy s dostatkem volných ploch. V námi sledované oblasti se daněk vyskytuje v její severozápadní části (okolí Větrova, Albrechtic u Frýdlantu).

Los evropský (*Alces alces*) vyhledává souvisleji zalesněnou krajinu s dostatkem mokřadů. V Čechách byl vyhuben již ve středověku. Malé populace se znovu objevily v průběhu 20. století díky migraci těchto zvířat z Polska. Právě při migraci mohou losi procházet přes Jizerské hory, jeden kus byl pozorován v září 1966 u Fojtky; v dubnu 2009 byl u Hodkovic nad Mohelkou sražen kus, který předtím zřejmě rovněž přešel Jizerské hory.

Mouflon (*Ovis musimon*) náleží mezi naše nepůvodní druhy, pochází ze Středomoří. Vyhledává listnaté a smíšené lesy zejména s kamenitým a skalnatým podkladem, proto mu vyhovují bučiny na severních svazích hor, kde se po vypuštění z oborních chovů dosud hojně vyskytuje.

Zubr evropský (*Bison bonasus*) má pohnutou historii. V minulosti žil v lesích prakticky celé Evropy, postupně byl téměř všude vyhuben, poslední

DANĚK SKVRNITÝ – *Dama dama* (ldo)

JELEN EVROPSKÝ – *Cervus elaphus* (ldo)

populace byla vystřílena během první světové války a jen díky několika tehdy v zajetí chovaným kusům nedošlo k jeho definitivnímu vyhynutí. V současnosti jeho počty stoupají nejen v chovech, ale i ve volné přírodě. Jediný zdokumentovaný výskyt zubra v Jizerských horách je ze srpna 2005, kdy se nejprve objevil na Frýdlantsku, pak se několik dní zdržoval v okolí Rapické hory, zatoulal se dokonce i ke Smědavě a Jizerce, aby se poté opět vrátil do Polska. Nejspíš se jednalo o jedince uniklého z chovu v Polsku a toulajícího se v širokém okolí. V takovém případě mohlo jít o tzv. zubroně, tedy křížence zubra a skotu, kteří se v Polsku rovněž chovají.

SRNČE A PÁR SRNCE OBECNÉHO – *Capreolus capreolus* (ldo); Z POLSKA ZABĚHLÝ ZUBR ČI ZUBROŇ NA SMRKU (19. 8. 2005, fch)